

Dr. Bodnár Lajos

„A büntetés-végrehajtásnak elemi érdeke, hogy bekapcsolódjon a bűnmegelőzési programba”

BESZÉLGETÉS DR. GÖNCZÖL KATALINNAL,
AZ ORSZÁGOS BŰNMEGELŐZÉSI BIZOTTSÁG ELNÖKÉVEL

A kormány, az Országgyűlés korábbi döntésére alapozva, 2004. február 18-án elfogadta a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájának cselekvési programját, amelyben konkretizálta a főbb kormányzati teendőket és jogalkotási feladatokat. Dr. Gönczöl Katalint a dokumentumban megfogalmazott célkitűzésekről, a cselekvési program végrehajtásának feltételeiről kérdeztük.

– A bűnmegelőzés a társadalom közügye, mindazonáltal az állam sem lehet tétlen szemlélő. Milyen területeken van szükség ma elsősorban a bűnözés elleni védelmi mechanizmusok reformjára, szemléletváltásra?

– Korábban kezdeném a választ. Ez a bűnmegelőzési koncepció alapvetően különbözik a korábbiaktól, amikor a munkamegosztás szervezeti rendszerében lényegében rendőrségi feladattá tették a közbiztonságról való gondoskodást. A

politikai döntéshozók most elfogadták azt, hogy a bűnözés a társadalom egész szövetrendszerében keletkezik, nem tekinthető patológikus jelenségnek. A bűnös viselkedés az ember szükségletkielégítéssel, konfliktusfeloldással összefüggő racionális választása. Pszichológiai értelemben ugyanolyan, mint amilyen választás elé a sors naponta állít

bennünket. A bűnös választás tehát morális szempontból sajátos, hiszen erkölcsi szempontból elítélendő, végső soron jogilag büntetendő. Az összes, társadalomra káros ön- és közveszélyes viselkedéssel rokon vonásokat mutat, hiszen a bűnözés társadalmi beágyazottsága, okai nagyon hasonlítanak az alkoholizmus, a drogfüggőség vagy a drog szokások okaihoz. Hasonlítanak a közegészségügyi problémához is. Így a korai megbetegedésekhez, a stressz következtében kifejlődő káros társadalmi jelenségekhez. Mindezen problémák megoldásánál a társadalom keresztmetszetében kell a válaszokat keresni. A védelmi mechanizmusokat is úgy kell tehát alakítani, hogy azok a társadalompolitika integrált részeivé váljanak. Így a társadalmi bűnmegelőzés kapcsolatba került minden olyan mechanizmussal, amely az embert és közösségét védi, vagy azokat az önvédelemre felvértezi.

– Magyarán, ha a társadalomban keletkeznek ezek a konfliktusok, a terápia is csak ebbe a közegbe ágyazva lehet hatékony. De közelebbről, az új koncepcióban mi az állam szerepe?

– Az állam motívál, de teljes egészében nem vállalja át a közegészségügyi-, a drog-, az alkohol és a szociális problémák megoldását. Ezekhez illeszkedően szükség van a bűnmegelőzéssel kapcsolatos állami szerepvállalásra, a védekező, az életminőséget javító mechanizmusok működtetésére is. A bűnmegelőzés címén megvalósított, az életminőséget javító kiadásokat pedig nagyon sok nyugat-európai országban úgy fogják fel, mint egyfajta infrastrukturális beruházást, hasonlóan a csatornázáshoz, az elektromos árammal való ellátáshoz. Hiszen, ahol jó a közbiztonság, ott az emberek életminősége jobb, például magasabbak a telekárak és az ilyen településen szívesebben teremtenek munkahelyet is.

– Az állam mozgósító szerepe nélkül azonban a stratégiában deklarált magasztos célok a gyakorlatban aligha érvényesülnek.

– Az állam nem egyedüli gazdája a bűnmegelőzésnek, csak annyiban, hogy mozgósítja a szakértelmet, különösen a maga apparátusában, a hatósági és a közigazgatási tevékenységet erre is ráhangolja. Az államnak természetesen biztosítania kell bizonyos pénzügyi feltételeket is ahhoz, hogy a nem állami szereplőket megnyerje partnereknek. Én ezt az ügyet társadalmi mozgalomként fogom föl, mégpedig egy államilag vezérelt, szakmai és civil mozgalomként, amelyben mindenkinek lehet szerepe, és mindenki vállalhat feladatot.

– Kik az elsődleges partnerek, akik várakozása szerint a többiekénél hamarabb s nagyobb empátiával reagálnak majd a felhívásra?

– Először meg kellett teremteni az érintett tárcák együttműködését. Meg fog lepődni, de ma már nincs olyan minisztérium, amelynek státúmába ne került volna bele a bűnmegelőzés, tehát minden tárcának van már feladata a bűnmegelőzésben.

– Ez a szemléleti fronton kétségtelen áttörés, hiszen Magyarországon a tárcasovinizmus tradicionálisan erős. Ha a gondolat immár tárcaszinten is megjelenik, az valóban minőségi változás!

– Elismerem, hogy nem volt magától értetődő az, hogy mi lesz a feladata, mondjuk az informatikai miniszternek, vagy a gazdasági tárca irányítójának. Az együttműködés azonban intenzív. A párbeszéd színtere az Országos Bűnmegelőzési Bizottság, amely-

nek van egy miniszterelnök által megbízott szakmai elnöke, társelnökei dr. Bárándy Péter igazságügy-miniszter és dr. Lamperth Mónika belügyminiszter. A tárcák képviselőiből, az önkormányzatok – nem csupán a települési, hanem a kisebbségi önkormányzatok – által delegált tagokból, a szakma kiválóságaiból, illetve a civil szervezetek és az egyházak képviselőiből áll a Bizottság. Nem csak a bűnügyi szakma van jelen, hanem a pszichológia, a pszichiátria, a pedagógia és a szociális munka. De jelen van minden olyan társadalmi szervezet is, amelynek eddig is dolga volt a bűnmegelőzéssel, így például a polgárőrség, vagy az áldozatvédők. Tulajdonképpen ez a társadalmi bűnmegelőzés fóruma, „parlamentje”.

– **A kormány, saját hatókörének határait fölmérve, nyilván meghozza a maga határozatait. De hogyan akarják megszólítani a nem kormányzati alárendeltségben működő szervezeteket? Miként tudják mobilizálni a helyi erőket?**

– Megkerestük őket és örömmel működnek együtt a közös célokért. A bíróságok függetlenek Magyarországon, az ügyészség is az, de készségesen elfogadták a meghívást és jó a munkakapcsolatunk. Az önkormányzatoknak négy-öt szervezetük van, s mindegyik valamilyen módon képviselteti magát. Az egyházak szintén delegálták a maguk küldötteit, mert a közös célokért koordináltan tevékenykedhetnek anélkül, hogy szuverenitásukat bárki veszélyeztethetné. A szakmák közötti együtt gondolkodás azonban önmagában kevés, naprakészen kell összeegyeztetni a bűnmegelőzési programot a drogstratégiával, az alkoholizmus elleni közegészségügyi lépésekkel, a szegregációs, az antidiszkriminációs programmal. Mindez intenzív együttműködést jelent. Ám ha nem nyerjük meg a helyi partnereket, akkor nem történik semmi. E nélkül az életminőség javulását nem tapasztalja a lakosság, sem a főváros hetedik kerületében, sem Mátészalkán, sem Sopronban. Együttműködő partnerként kell számolni a helyi önkormányzatokkal, a rendőrségekkel, a szociális hatóságokkal, intézményekkel. De sorolhatnám tovább is a helyi szövetségeseinket: a tanárokat, a falugondnokokat, a közterület-felügyelőket, a helyi orvosokat, a védőnőket, a gyermekvédelmi szakembereket, a szociális munkásokat, a mentősöket, a postásokat, a halőröket, az erdőkerülőket. Általában az emberekkel foglalkozó, és a védelmükben tevékenykedő minden olyan személy szövetséges, aki a helyi biztonságért valamit tenni tud, hatással lehet a bűnökök, a bűnalkalmak, vagy az áldozattá válás megelőzésére.

– Egy településen, egy együttműködő régióban, kistelepüléseken először helyzetfelmérést kell végezni. Vagy, mondjuk egy nagyvárosban, mint Pécsen – ahol hamarosan önkormányzati rendelet szabályozza a társadalmi bűnmegelőzés kérdéseit – először fel kell mérni, milyen a tényleges bűnözés. Hiszen tudjuk, hogy az adatok félrevezetőek, a latencia igen nagy. Pontosan tudnunk kell, mi az, amitől az emberek szoronganak, félnek.

– **A kettő nem esik mindig egybe?**

– A szorongók köre nem azonos a valóságos áldozatokéval. Vannak olyan települések, lakónegyedek, ahol a kutyapiszok, az utca rendetlensége, a koldusok, a hajléktalanok oly mértékben zavarják az embereket, hogy ebből következtetnek a bűnügyi „fertőzöttségre”. S van olyan település, kerület, ahol maga a bűncselekmény sem za-

varja az emberek közérzetét, mert igen hosszú idő óta élnek együtt a hétköznapi erőszakkal, a vagyon elleni cselekményekkel. Nem gondolom azt, hogy a sokféle elváráshoz alkalmazkodni kellene, de ezekre is figyelemmel kell lenni.

– Magyarország sok szempontból kettéválik. Vannak inkább bűnkibocsátó területek, ahol a lakosság számához képest több az elkövető. Borsodban például több fiatalkorú elkövetőről tudunk, mint Pest megyében és Budapesten együttvéve, holott a lakosság aránya nagyon különbözik. Ugyanakkor vannak ún. „bűnfogadó” területek. Ilyen például maga Budapest, Pest megye, Győr-Sopron, vagy Veszprém megye, ahol szinte „kínálják” magukat az eltulajdonítható javak. Ezért fontos, hogy pontos legyen a területi diagnózis. Ez a tervezés alapvető feltétele. Ha már tudjuk, mi a helyzet, ismerjük, mi az, amitől szoronganak, félnek az emberek, kik az elkövetők, kik az áldozatok, akkor számba kell venni a helyi erőket. Azt, hogy helyben kikre számíthatunk. El kell készíteni a helyi stratégiát, a helyi cselekvési programot és a végrehajtáshoz legjobb feltételeket biztosító szervezeti megoldásokat is, továbbá fel kell tárnai a helyi anyagi erőforrásokat is.

– E felsorolásból is leszűrhető, hogy a bűnokok megismerésében s a megelőzésben elsődlegesen a helyi partnerekre szeretnének támaszkodni.

– Igen, de én ebben a pillanatban még örülök annak, hogy a bűnmegelőzés nem „kötelező” önkormányzati feladat, hanem „csak” szabadon választott „gyakorlat”, mert így sokféle modell fog kialakulni. Tegnap, egy szakmai konferencián például négy megye modelljével ismerkedhettem meg. Ezek igencsak különböztek egymástól. Vannak városi modellek, s ezek is igen eltérőek, hiszen a helybéli bűnözés helyi kihívásaira, a helyi bűnözéssel kapcsolatos közérzetre reagálnak, tehát önálló cselekvési programmal rendelkeznek. Ez helyben már mindenkit érint, vagy úgy, hogy részt vesz benne, vagy úgy, hogy mások érdekében korlátozza a saját tevékenységét. Ilyen lehet a zajos kocsmá vagy a diszkó.

– A potenciális áldozatra nagyobb figyelmet kell fordítani, így a benzinkutasra, akit az elhagyott alföldi pusztában éjszaka egyedül foglalkoztatnak, s ez valószínűleg a bűnözőknek, vagy a belvárosi, éjjel nyitva tartó, élelmiszer és alkoholt is árusító üzlet elárúsítójára, hiszen ott a pénz, elhagyatott az utca, s e miatt csábító az alkalom.

– A bűnalkalmakhoz vezető csatornák szűkítése önmagában is jelentős fegyvertény, tartják a szakemberek.

– Ez olyannyira így van, hogy Lombroso – aki egyébként másról lett híres – már az 1800-as években kimondta: ha javítjuk a közvilágítást, onnan menekülni fog a tolvaj.

– Időközben megjelent az a kormányrendelet is, amely már makro- és mikro-pályázati felhívásokat tartalmazza. Milyen várakozással tekint általában e pályázatok elé? A büntetés-végrehajtás helyi szervezeteit is biztatná, hogy kapcsolódjanak be a pályázati rendszerbe?

– A büntetés-végrehajtás egyszerre az Igazságügyi Minisztériumnak az intézménye, s egyszer mind egy olyan meghatározott településen működő intézmény, ahol a település lakosságának jelentős részét foglalkoztatják.

– **Önmagával azonban aligha szerződhet egy minisztérium. Ezért, vélhetőleg, az országos főhatóság pályázóként kizárható a sorból.**

– Elsősorban helyben kell pályázni! Úgy, mint más, helyi partner. Hiszen nagyon fontos – és nem is új követelmény –, hogy a börtön, a pártfogó felügyeleti intézmény integrálódjon abba településbe, ahol működik. Azt elfogadták az emberek, hogy ez a településen munkaalkalmat, s nem veszélyt jelent. A büntetés-végrehajtásnak viszont ele mi érdeke az, hogy bekapcsolódjon a helyi bűnmegelőzési programba, s ott megbízható partner legyen. A pártfogó felügyelőknek egyszerűen létérdekük az, hogy aktívan bekapcsolódjanak a helybéli bűnmegelőzési cselekvési programba, hiszen a pártfogó felügyelet alatt állóknak másképp nem is tudják megszervezni a szállást, a munkahelyet, a közérdekű munka végrehajtásának feltételeit, a szociális intézményekkel a kapcsolattartást. Ez a pályázat nem más, mint ennek az együttműködésnek az egyik formája.

– **A hallottak alapján újra érdemes definiálni talán azt is, hogy mit jelent maga a fogalom: büntetés-végrehajtás.**

– Kétségtelen, hogy tavaly 2003. július elseje óta a társadalmi reintegráció „két lábbon áll”: a büntetés-végrehajtási intézet és a pártfogó felügyelet munkáján keresztül valósul meg. A stratégia öt prioritása közül az egyik a bűnismétlés megelőzése. Tehát ezek az intézmények rá vannak kényszerítve arra, hogy az említett szervezetekkel, intézményekkel együttműködve valósítsák meg a törvényben meghatározott feladatukat.

– **Részben már ejtettünk szót arról, hogy újratermelődik a bűnözés. Hogyan látja ebből a nézőpontból a szankciók és a büntetőpolitika szerepét? A szigor mennyire képes hatni a bűnelkövetésre?**

– Azt hiszem, a szigor ma már nem lehet leegyszerűsítetten értelmezni, és az sem lehet mondani, hogy szigor egyenlő börtönnel. Azok az alternatív büntetési formák, amelyek jól illeszkednek a nemzeti stratégiába, adott esetben nagyobb szigor jelentenek az elkövetőre nézve, mintha rövid időre börtönbe zárnák őket. Egyébként csak a kisebb súlyú cselekményeknél merül föl a börtön alternatívájaként a közösségben végrehajtott büntetés. Ennek előfeltétele az, hogy az elkövető hozzájáruljon, hogy közösségben hajtsák végre vele szemben a büntetést, ott szembesítsék tettének következményével. Eközben kísérletet kell tenni a sértett kárának enyhítésére, a megsértett közösség kiengesztelésére. Ezzel érzelmi hatások kerülhetnek a büntetések végrehajtásának folyamatába, így a bűnhődés, a bűnbánat, s talán jó esetben a megbocsátás is.

– **Magyarországon az utóbbi 25 év alatt négyeszeresére nőtt a bűncselekmények száma. Mit gondol, vajon végleg magunk mögött hagyhatjuk a növekedési hullámot?**

– Minden európai kutatás azt mutatja, hogy a tradicionális piaci társadalomban egy meghatározott periódusban, történetesen 1950 és 1970 között, a bűnözés növekedése mellett lezajlott a kiegyenlítődézés folyamata is. Néhol háromszorosára nőtt a bűnözés, másutt kétszeresére, egyes bűncselekmény-típusok száma pedig csak 10-20 százalékkal emelkedett. A globalizáció majdnem egy szintre hozta a vizsgált európai országok bűnözési mutatóit.

– **Ami a magyarországi helyzetet illeti, érdemes emlékeztetni arra, hogy a rendszer-váltás után végbement a társadalmi átrétegződés, s ennek vannak vesztes csoportjai. S**

a vesztes csoportok minden társadalomban, a piaci társadalomban különösen, „aktivizálódnak”. Korábban, amíg az állam volt a sértett, a társadalmi tulajdon megkárosítása nem is volt olyan nagy bűn. A magántulajdon dominanciájával párhuzamosan nőtt a feljelentések száma, s a bűnözés növekedésének ez is az egyik oka. Ezek mellett és ezekkel együtt egyre több a piaci társadalom által gerjesztett szükséglet-kielégítéssel kapcsolatos bűncselekmény. A négy és félszeres emelkedés mégsem tükrözi hiven mindazt, ami lezajlott. A latens bűnözés kutatása azt mutatja, hogy akár további négy és félszeres emelkedéssel is lehetne számolni. Hamarosan közzé teszi az Országos Kriminológiai Intézet az ezzel kapcsolatos új kutatási eredményeit. Az biztos, hogy a közbiztonság a legaktuálisabb politikai kérdések közé tartozik.

– **S ami a jövőt illeti? A bűnügyi statisztika tükrében mire számíthatunk?**

– Szerintem az előbb említett kiegyenlítődési folyamat nálunk is lezárult. De volt fellos szakember, aki úgy nyilatkozott, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamatában, a nagyobb népmozgások miatt emelkedni fog a bűnözés jelenlegi szintje. Ön-magában a népmozgások nem, hanem az európai „sorsközösség” fog hatni a bűnözés alakulására is. Épp ezért kell közös megoldásokat találni, s ennek egyik eszköze a már alkalmazott társadalmi bűnmegelőzési stratégia, amely a hagyományos demokráciákban tizenöt-húsz éve már működik.

– **A mennyiségi mutatók változása közben minőségi átalakulásnak is tanúi vagyunk. Egyes bűncselekmény-típusok, mint a korrupció, nem annyira a számuk, mint inkább morális közéleti feszítő erejük, avagy gazdasági potenciáljuk miatt kerültek az érdeklődés gyújtópontjába. Ezekre a kihívásokra van-e kész receptjük?**

– A társadalmi bűnmegelőzés kifejezetten deklarálta, hogy nem foglalkozik olyan bűncselekményekkel, amelyeket fehér galléros bűnözésnek szoktunk nevezni. Mégpedig azért, mert azokkal szemben ez a mozgalom eszköztelen. Tehát a korrupciós bűncselekményekről, az adócsalásokról, a nemzetközi szervezett bűnözésről, a nemzetközi drogkereskedelemről a társadalmi bűnmegelőzés éber ágensei legfeljebb jelezni tudnak. Az emberek addig, amíg nem érzik, hogy ennek maguk is szenvedő alanyai, nehezen mobilizálhatók. Amíg például egy állampolgár azt érzi, hogy nem igazán bűn adót csalni, addig alig lehet a szövetségesünk.

– **A szabaduló elitéltek munkavállalásának könnyítése, segítése része-e a stratégiai gondolkodásnak? A Magyar Helsinki Bizottság minapi konferenciáján elhangzott: az egyik megyei ügyészség háttér-megállapodást kötött a bírósággal, hogy ne szabjanak ki közérdekű munka büntetést, mert annak végrehajtására nincs gyakorlati lehetőség ...**

– Mindkét kérdésre megfogalmaztuk a választ. De ez nem csupán jogalkotási feladat. Amíg a pártfogó felügyelet reformja 2003-ban nem valósult meg, addig a közérdekű munka egy „hallgató” büntetési nem volt. Ma már a pártfogó felügyelők egyre több kötelező pártfogói véleményt és javaslatot készítenek. Ennek tartalmaznia kell egyebek közt azt is, hogy az érintett személy számára milyen munkafeltételek találhatóak a lakóhelyéhez közel. Olyan hasznos, büntetésből elvégzendő munkaalkalmakat kell találnunk, amelyekre a helyi közösségnek nincs pénze. Ha így közelítünk a kérdések felé, akkor igen sok munkalehetőséget találunk. A nyugati demokráciákban a közérde-

kü munka végrehajtását a gázoló gépkocsivezetők, ittas vezetők körében úgy oldják meg, hogy azok szabadidejükben szociális otthonokat takarítanak, hét végén pedig a kórházban segéd betegápolók. Nem ragadják ki őket az otthoni környezetükből, a stabil munkahelyük megmarad, de szabadidejük terhére a közösség számára hasznos ingyermunkát végeznek. Ha a közösség is látja, hogy reparálták a bűn okozta kárt, akkor a kiengesztelés, a megbocsátás is elérhető közelségbe kerülhet.

– **Mondana erre egy példát?**

– Elég gyakori az, hogy a felhevült, esetleg ittas futballszurkolók lerombolják a saját környezetükben a futballpályát. Ha a pártfogó felügyelő segítségével az ügyészek a vádemelés elhalasztásával lehetősége lesz arra, hogy ezek a bűnösök – a település hozzájárulásával – a helybéli mesterek irányításával rendbe hozzák azt, amit leromboltak, akkor talán helyreállhat a helyi béke.

– **Hogyan „kezeli” a bűnmegelőzési stratégia a kábítószer-fogyasztás problémáját?**

– A drogkezelés lehetősége bővül a büntetés-végrehajtási intézetekben. Most ehhez pályázati pénzt is kaptunk. Ehhez nem elég az elkövető hozzájárulása, beruházni is kell, szakértelemre is szükség van. A gyermek- és ifjúsági tárca segítségével az együttműködők köre bővül. Külön keretük van arra is, hogy növekedjen a drog-prevenációs központok száma. Sajnos vannak még fehér foltok Magyarországon. A bűnmegelőzés egészére érvényes a pókháló hasonlat. Azért kell szöni e képletes hálót, hogy kapcsolatba kerüljenek egymással azok a szakmák, amelyek eddig alig voltak egymással beszélő viszonyban.

– **A koncepció figyelemre méltó eleme a roma származású fiatalok tudatos bevonása.**

– Ennek üzenet értéke van. Nem feltétlenül arra gondoltunk, hogy több roma származásúra van szükség a pártfogó felügyelők és a büntetés-végrehajtási dolgozók között, noha ez is jó lenne. De mindenképpen növelni kell az ott dolgozók ismeretét arról a népcsoportról, amely börtöneinkben lényegesen nagyobb arányban van jelen, mint a lakosság körében általában. Ha nem ismerjük a szokásaikat, hogy a saját hagyományaik szerint mit, miért csinálnak, akkor rossz úton járunk, mert az integrációjukat sem tudjuk segíteni. Persze, ha ismerjük, vissza is tudunk vele élni. Több hetet töltöttem Sopronkőhidán, a börtönben az 1970-es években. Ott is voltak tantermek, s az egyikben egy csontváz. Amikor már nem volt szokatlan, hogy én ott nyolc diákkal naponta dolgozom, megtudtam az elítéltektől azt, hogy nem biológiai oktatásra használják ezt a csontvázat, hanem a rosszul viselkedő cigány származású elítéltek megregulázására. Bezárják őket éjszakára a tanterembe, a csontvázal egy légtérbe. Ennél nincs nagyobb büntetés bizonyos hagyományokat tisztelő cigány ember számára. Szerintük ugyanis a csontváz maga az ördög, s ettől szinte sokkos állapotba kerültek. E kirívóan rossz megoldás helyett, azt hiszem, számukra is keresni kell a társadalomba vezető utat.

– Egy kitalált, szegregált, szinte iskolai végzettséggel sem rendelkező fiatakorúban is meg kell találni az értékeket. Integrálni is csak azt lehet, akiben erre van hajlandóság, és ennek formálásához fel kell fedezni azokat az emberi tulajdonságokat, amelyek keresztül motiválható lesz. Ezért kell tanítani olyan szakmákat, amelyekre fogékonyság, s olyan képességeket feltárni, ahol ők is sikerélményt szerezhetnek. Ha figyelünk

egymásra, s többet tudunk egymásról, akár a büntetés-végrehajtásban, akár szociális munkában, akkor, azt hiszem, kevesebb konfliktusunk lesz egymással.

– Bár voltaképp eddig is a társadalmi kommunikációról beszéltünk, engedje meg, hogy megkérdezzem a véleményét a bűnmegelőzés és a sajtó viszonyáról. Gyakran úgy tűnik: a bulvársajtó, a kereskedelmi tévék afféle média-szafariként kezelik ma a büntetés-végrehajtás területét, minden morális és személyiségvédelmi szempontot felülír a szenzációéhség.

– Azt hiszem, még nagyon sokat kell tanulnunk azoktól a demokratikus országoktól, ahol sikerült a sajtó társadalmi kontrollját megoldani anélkül, hogy cenzúrárt alkalmaznának. Vannak olyan külföldi ismerőseim, akik önkéntesen vesznek részt a médiafigyelő mozgalomban. Ők a környezet szennyező erőszak ellen hatásosan tudják föl-emelni a szavukat. Akik pedig egyfajta rodeó show-nak tekintik a laikusok börtönlátogatását, az interjúkat s a börtön bemutatását, nem tudják, hogy ezzel olykor szinte kívánatossá teszik egy-egy férfiember számára azt, hogy olyanná váljon, mint a bent lévő „kigyúrtak”. Ez igazán káros. Ha ingerszegény környezetben nő fel egy gyermek, magyarul a televízió neveli, akkor ne csodálkozzunk, ha a televízióból ráömlő erőszak lesz a követendő modell. Egy, a gyermeküket viszonylag liberálisan nevelő értelmiségi családban – ahol engedték a kisgyereket televíziót nézni – el kellett mondani az óvodáskorúnak azt, hogy az általa nagyon szeretett nagymama meghalt. Hosszan konzultáltak a szülők arról, hogy miként hozzák ezt a gyerek tudomására, s amikor végre bejelentették, hogy a nagymama meghalt, a kisgyermek reakciója a következő volt: „Mutassátok meg, ki lötte le a nagymamát?” Ez egy elkeserítő üzenet. Egy magyar értelmiségi család nagyon szomorú története.

– Nem lehetünk ennyire kiszolgáltatottak. Várom a civil szférából azt a jelzést, amelynek alapján – nem hatalmi szóval, nem cenzúraként – elindul egy olyan mozgalom, amely a környezetszennyező erőszak elleni önvédelmi képességeinket is fejleszt, és a kiszolgáltatottságunkat legalább csökkenti.